نازه‌های نشر

«فلسفه تمدن اسلامی؛ چیستی، مبانی و مراحل» منتشر شد

کتاب «فلسفه تمدن اسلامی؛ چیستی، مبانی و مراحل» نوشته سید علیرضا واسعی در ۳۲۵ صفحه به چاپ رسید. به گزارش روابط عمومی نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، «فلسفه تمدن اسلامی؛ چیستی، مبانی و مراحل» اثر سید علیرضا واسعی است که در پژوهشکده اسلام تمدنی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی تهیه و به همت نشر این پژوهشگاه منتشر شد.

کتاب «فلسفه تمدن اسلامی؛ چیستی، مبانی و مراحل» به دستیاب کردن گوهر تمدن با نگاهی فلسفی - تاریخی به رشته تحریر در آمده است.

این کتاب در پنج فصل تألیف شده است: فصل نخست به جایگاه و اهمیت گفت‌وگوی تمدنی و ضرورت پرداختن به فلسفه تمدن اسلامی اختصاص یافته است. همچنین رویکردهای کلانی را که در دوره کنونی معطوف به تمدن ابراز شده و دغدغه‌های تمدنی را کانون گفت‌وگوها قرار داده، به بحث و مداقه گرفته است.

فصل دوم به تبیین فلسفه تمدن اسلامی و مبانی آن عنایت دارد و در آن از معنای تمدن و تمدن اسلامی، فلسفه و مراد از آن در فلسفه‌های مضاف، فرهنگ و آنچه در آن در مطالعات تمدنی ارائه می‌شود، مبانی تمدن اسلامی و در نهایت مراد از اسلام سخن به میان می‌آورد و در ادامه فلسفه تمدن مورد خوانش واقع می‌شود.

نگاه حاکم بر این فصل آن است که تمدن امری انسانی و رهاوردی بشری است؛ یعنی پیش از او در طبیعت وجود نداشته و اگر از سوی خداوند و یا بواسطت پیامبران بر آدمیان وحی‌ای نازل شده تا جامعه‌ای انسانی سامان دهد، باز در ظرف وجود آدمیان رنگ می‌یابد و اثر می‌کند و طبعاً اگر پذیرشی از سوی آدمیان نبود، چیزی به نام تمدن شکل نمی‌گرفت.

فصل سوم به تبیین تألیف شده است: فصل نخست به «ضعف بینش تمدنی معطوف به تمدن نوین اسلامی» را به عنوان یکی از مهم‌ترین پیشران‌های تمدن‌ساز در دستور کار خویش قرار داد.

اثر پیش رو در راستای تعمیق بحث‌های تمدنی و تقویت تبیین چیستی تمدن اسلامی و پرداز مبانی، اصول، عناصر و مؤلفه‌های تمدن و بازخوانی ادوار و مراحل آن و بیش از دو دهه است که رهبر معظم انقلاب، راهبرد اصلی انقلاب اسلامی را تمدن‌اندیشی و تمدن‌سازی برشمرده و به گزارش روابط عمومی نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، «فلسفه تمدن اسلامی؛ چیستی، مبانی و مراحل» اثر سید علیرضا واسعی است که در پژوهشکده اسلام تمدنی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی تهیه و به همت نشر این پژوهشگاه منتشر شد.

موعظه

آیت‌الله حائری شیرازی

مسائل زندگی مثل حل جدول است

قرآن، محکم و متشابه دارد؛ حوادث زندگی هم محکم و متشابه دارد. پیشامدهایی که برای انسان به وجود می‌آیند، تصمیماتی که می‌خواهد بگیرد، همگی محکم و متشابه دارد.

مسائل زندگی مثل حل «جدول کلمات متقاطع» است. جدول کلمات متقاطع هم محکم و متشابه دارد. این جدول کلمات متقاطع، یک عبرتی است برای انسان. به شما توصیه می‌کنم چند بار جدول کلمات متقاطع را حل کنید؛ نه به خاطر تفریح بلکه به خاطر اینکه مسئله محکم و متشابه دستتان بیاید.

شما چه جوری این جدول را حل می‌کنید؟ وقتی می‌خواهید این جدول کلمات متقاطع را حل کنید ابتدا یک مروری در افقی‌ها می‌کنید، یک مروری هم در عمودی‌ها. جواب‌هایی برای هر کدام از سؤالات در ذهنتان می‌آید. بعضی‌هایش دو احتمالی هستند، بعضی‌هایش سه احتمالی یا چهار احتمالی و... بعضی‌هایش هم تک احتمالی هستند؛ یعنی یقین و قطع دارید که جوابش چه چیزی است. شما اول همین که یقین دارید را می‌آورید و حروفش را در جدول پر می‌کنید. اگر بر اساس این حروف، یکی دیگر هم یقینی شد آن را هم در تقاطع با این، درستش می‌کنید. وقتی چند تا از این محکمات را نوشتی، بعد متشابهاتی پیدا می‌کند و خودبه‌خود روشن می‌شود. از همین جا تا آخر جدول پیشروی می‌کنید. همین‌طور کم‌کم رو به آخر می‌روی، هی مسائلت حل می‌شود. در نهایت می‌بینید تمامش را بدون هیچ شبهه‌ای حل کرده‌اید. به این هایی که اول یقین داشتید می‌گوییم: «محکمات»، به این هایی که دو احتمالی و سه احتمالی بودند می‌گوییم: «متشابهات». همه‌چیز زندگی همین است، در همه کارها محکم و متشابه کنید.

محکماتش را پیدا کنید و اساس نقشه و برنامه‌تان قرار دهید، بعد متشابهات، خودش لابه‌لای این‌ها شکل می‌گیرد و معنا می‌شود. خودش کشف می‌شود. خیر و شر هم عینا همین است. کفر و ایمان هم عینا همین است. اول صحیفه نگفته یک عده‌ای هر روز که می‌گذرد، روشن‌تر می‌شوند؛ بصیرتر می‌شوند؛ آگاه‌تر می‌شوند. اما محکمات اسلامی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد و در آن اصول و مبناهایی که به شکل تمدن متمایز از تمدن‌های دیگر با عنوان اسلامی شده مورد کاوش و مداقه قرار می‌گیرد.

در پنجمین و آخرین فصل از این اثر، مسیر حرکت تمدن اسلامی بر پایه دغدغه‌های بیان شده به تصویر کشیده شده است.

«چیستی تمدن اسلامی و ارکان و ویژگی‌های آن» که موجب تمایز آن با تمدن‌های دیگر می‌شود، در فصل سوم بیان می‌شود. اقوال گوناگونی که در این باره بیان شده، در حد ضرورت و مجال کتاب، ارزیابی و به اجمال نشان داده می‌شود که این تمدن از چه زمانی هویت می‌یابد و در چه حوزه‌هایی با تمدن‌های دیگر مرز و تمایز پیدا می‌کند.

در ادامه این فصل و در فصل چهارم، مبانی و بنیادهای نگاه حاکم بر این فصل آن است که تمدن امری انسانی و رهاوردی بشری است؛ یعنی پیش از او در طبیعت وجود نداشته و اگر از سوی خداوند و یا بواسطت پیامبران بر آدمیان وحی‌ای نازل شده تا جامعه‌ای انسانی سامان دهد، باز در ظرف وجود آدمیان رنگ می‌یابد و اثر می‌کند و طبعاً اگر پذیرشی از سوی آدمیان نبود، چیزی به نام تمدن شکل نمی‌گرفت.

دیدگاه

مدعیان یمانی در ترازوی نقد علم رجال

دست گذاشتن روی مفهوم و ابزار علم رجال برای نقد و بررسی جریان هواداران احمد اسماعیل بصری در منطقه با عنایت به اینکه این جریان از ابتدای ابراز وجود خویش در سال ۲۰۰۰م ماهیت اخباری گرایانه خویش را به‌خوبی بروز داده حائز اهمیت بسیار است چرا که ضعف بسیار احمد اسماعیل و پیروانش در حوزه علم رجال به نوعی این علم را به پاشنه آشیل عقیدتی این جریان کاملاً مبرهن مبدل نموده است.

حجت الاسلام مسلم کامیاب، متخصص نقد رجالی جریان احمدالحسن در گفت‌وگو با قدس آنلاین سعی دارد این ضعف جریان دجال بصره را به‌خوبی هویدا سازد. گزیده‌ای از شگردهای این جریان را در این خصوص به روایت حجت الاسلام کامیاب در ادامه می‌خوانید.

■ استناد به نصوص متشابه

از آسیب‌هایی که در فهم صحیح روایات رخ می‌دهد، درآمیختگی روایات محکم و متشابه است. احادیث «متشابه» احادیثی اند که معانی گوناگونی را برمی‌تابند و در دلالت بر مقصود، گویایی و استواری محکمات را ندارند و از این رو، شبهه برانگیزند. بی‌گمان احادیث اهل بیت(ع) به‌ویژه آن بخش از سخنانشان که مربوط به معارف دین و اصول اعتقادی است، همانند قرین خود، قرآن کریم، محکم و متشابه دارند.

جریان مدعی یمانی در استنادات خود به طور بی‌ضابطه روایات را تقطیع کرده است. مقصود از تقطیع حدیث، بخش بخش کردن حدیث و ذکر بخشی از آن بدون آوردن بخشی دیگر از یک حدیث است. به طور نمونه در روایتی به اوصاف احمد بصری بدین گونه اشاره کرده‌اند: «لَوْنُهُ لَوْنُ عَرَبِيٍّ وَ جِسْمُهُ جِسْمُ إِسْرَائِيلِيٍّ» این در حالی که اصل روایت «الْمَهْدِيُّ رَجُلٌ مِنْ وُلْدِي لَوْنُهُ لَوْنُ عَرَبِيٍّ وَ جِسْمُهُ جِسْمُ إِسْرَائِيلِيٍّ عَلَى خَدِّهِ الْأَيْمَنِ خَالٌ كَأَنَّهُ كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ» است. با عدم ذکر عبارت «عَلَى خَدِّهِ الْأَيْمَنِ خَالٌ كَأَنَّهُ كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ» معتقد است این حدیث بر فرد دیگر یعنی احمد اسماعیل انطباق دارد زیرا خود جریان یمانی در روایت مشابه دیگری وجود خال را برامام مهدی تطبیق داده‌اند.

■ ایجاد آشفتگی ذهنی

از جمله شگردهای مدعیان دروغین ایجاد آشفتگی ذهنی در مخاطب است. آنان با نقل روایت‌های متعدد در مورد یک مسئله، قدرت تحلیل را از مخاطب گرفته و مغالطات خود را بر مریدان و جذب‌شدگان تحمیل می‌کنند. به طور مثال یکی از پیروان احمد اسماعیل با نقل روایاتی درمورد مدت حکومت امام عصر(عج) که از هفت سال شروع شده تا۳۰۹ سال ادامه دارد، آنان را سردرگم نموده و هیچ گونه تحلیل خاصی ارائه نکرده و در پایان گزینه ۳۰۹ سال را برای احمد اسماعیل برگزیده است. این در حالی است که برخی روایات آن از اساس به مسئله حکومت امام ربطی ندارد.

■ استناد به متون غیرمعتبر

یکی از مواردی که به حدیث اعتبار و ارزش می‌دهد منبع نقل آن حدیث است که ضعیف بودن اعتبار محتوا و حدیث‌پژوهان بوده است. برای تحلیل یک منبع و اعتبارسنجی آن، مؤلفه‌هایی مانند انتساب کتاب، شهرت و مقبولیت کتاب در دوره‌های مختلف، شخصیت علمی نویسنده، حوزه و مدرسه حدیثی، اساتید و شاگردان نویسنده، ضبط، انضباط و دقت نویسنده، تحلیل شیوه نگارش، اتقان و عدم اتقان محتوایی، فراوانی مضامین موجود نویسنده، بررسی مضامین مرتبط مطرح نشده، مقایسه کتاب با کتاب‌های مشابه، مقایسه مضامین موجود با کتاب‌های مشابه و بررسی متون شاذ و مستبعد وجود دارد؛ بر حسب این ویژگی‌ها می‌توان منبع را مورد قضاوت قرار داد در غیر این صورت اگر صحیح‌ترین روایت هم در منبع غیرمعتبری ذکر شده باشد ارزش چندانی ندارد زیرا احتمال دست‌ساز بودن این روایات بسیار فراوان است.

جریان یمانی بدون در نظر داشتن اعتبار و عدم اعتبار منابع و صرف وجود روایت در منبع هر چند منبع‌شناسی در مورد خودروی مدارس دارد ظرف مدت ۱۰ روز به دفتر حقوقی سازمان فروش ایران جلاز نامزد و پیگان شهر ساختمان سمند مراجعه نماید. بدهی است پس از انقضای مهلت مذبور طبق ضوابط مقرر اقدام خواهد شد.

ایناجنب صدیقه ناصری مالک خودرو وانت پیکان تیپ ۱۶۰۰ رنگ سفید مدل ۱۳۸۹ به شماره پلاک ۵۲ ۸۳۴ ۱۲ب ۱۳ به شماره بدنه NAAA6F6AA۰BGI۴F۴۲۷۹ به شماره موتور ۱۱۴۸۹۰۵۷۷۰ به علت فقدان اسناد تقاضای رونوشت المثنی اسناد مذکور را نموده ام چنانچه هرکس ادعایی در مورد خودروی مذکور دارد ظرف مدت ۱۰ روز به دفتر حقوقی سازمان فروش ایران جلاز واقع در پیگان شهر ساختمان سمند مراجعه نماید. بدهی است پس از انقضای مهلت مذبور طبق ضوابط مقرر اقدام خواهد شد.

کلیه مدارک خودرو سواری پراید تیپ۱۱۱ مدل ۱۳۸۲ رنگ سبز یشمی روغنی به شماره موتور ۱۱۷۸۲۰۴۱۰۸ و شماره شاسی ۸۶۱۳۰۴۸۱۹ و شماره انتظامی ۸۸۵ ب ۲۶ ایران ۴۲ به مالکیت حسین حیدری برزو مفقود و از درجه اعتبار ساقط می‌باشد.

برگ‌سبز خودروسواری پراید تیپ۱۱۱ مدل۱۳۹۱ به‌رنگ نقره‌ای – متالیک مدل۱۳۹۰ به شماره موتور ۲۳۷۷۶۷۲ به شماره شاسی ۸۶۲۴۸۸۴۷ به شماره پلاک ۲۶۱ص۴۳ –ایران۹۵ بنام عبدالمجید سرایانی‌مفقود گردیده و ازدرجه اعتبار ساقط می باشد./ایرانشهر/

حوزه ثبت ملک ناحیه دو رشت
هیات موضوع قانون تعیین تکلیف وضعیت ثبتی اراضی و ساختمانهای فاقد سند رسمی
آگهی موضوع ماده ۳ قانون و ماده ۱۳ آیین نامه قانون تعیین تکلیف وضعیت ثبتی و ارا ضی و ساختمانهای فاقد سند رسمی
برابر رای شماره ۱۴۰۱۶۰۳۱۸۶۰۳۰۰۲۲۶۱ مورخ ۱۴۰۱/۰۲/۲۳ موضوع قانون تعیین تکلیف وضعیت ثبتی اراضی و ساختمانهای فاقد سند رسمی مستقر در واحد ثبتی حوزه ثبت ملک ناحیه ۲ رشت ، تصرفات مالکانه بلامعارض آقای ابراهیم احمد ناظور فرزند اسرافیل به شماره شناسنامه ۱۹۳ صادره از خلخال در قریه شالکو در شنداماک یک قطعه زمین مشتمل بر بنای احداثی به مساحت ۲۰۴/۲۷ متر مربع پلاک فرعی ۷۷ اصلی ۴۱۴۲۷ مفروز مجزی از پلاک ۲۲۵ از اصلی ۷۷ واقع در بخش چهار رشت خریداری از مالک رسمی آقای غلامحسین غلامرضا پور محرز گردیده است.
لذا به منظور اطلاع عموم مراتب در دو نوبت به فاصله ۱۵ روز آگهی می شود در صورتی که اشخاص نسبت به صدور سند مالکیت مذکور اعتراض داشته باشند می توانند از تاریخ انتشار اولین آگهی به مدت دو ماه اعتراض خود را به این اداره تسلیم و پس از اخذ رسید ظرف مدت یکماه از تاریخ تسلیم اعتراض دادخواست خود را به مراجع قضایی تقدیم نمایند. بدیهی است در صورت انقضای مدت مذکور و عدم وصول اعتراض طبق مقررات سند مالکیت صادر خواهد شد م الف ۵۲۵ ۴۰۱۰۲۳۰۸۱
تاریخ انتشار نوبت اول ۱۴۰۱/۰۳/۲۱
تاریخ انتشار نوبت دوم : ۱۴۰۱/۰۴/۰۵
سعید بدوی-رییس اداره ثبت اسناد و املاک ناحیه دو رشت

در گفت‌وگو با نویسنده و پژوهشگر تاریخ تشیع بررسی شد

تلاش‌های امام رضا(ع) برای پیشگیری از بروز تعارض در میان علویان

راهکارهای هوشمندانه امام رضا(ع) موجب شد تعارض‌های مختلف سیاسی-اجتماعی و یا فرهنگی-اعتقادی نتوانند بر پیکره شیعه و خاندان حضرت شکاف عمیق ایجاد کنند و موجب از هم گسیختگی بنیان دین و خاندان شود.

سیره امام رضا

گزیده

محسن فاطمی‌نژاد

وجود تعارض در میان جوامع و اعصار مختلف از موارد اجتناب‌ناپذیر است. تعارض به عنوان فرایندی که در آن دو یا چند فرد یا گروه با یکدیگر درگیر می‌شوند، می‌تواند درون فرد یا درون گروه و یا میان افراد و یا گروه‌ها با یکدیگر رخ دهد. با اینکه تعارض در مواردی موجب رقابت و پیشرفت خواهد شد، اما در برخی موارد پیامدهای مخرب و منفی نیز خواهد داشت. در زمان امام رضا(ع) نیز در ابعاد سیاسی-اجتماعی و اعتقادی-فرهنگی، شاهد بروز تعارض‌هایی در میان جامعه و حتی درون خاندان امام رضا(ع) هستیم. فاطمه ایزدشناس، پژوهشگر تاریخ تشیع در کتاب «سیره امام رضا(ع) در رویارویی با تعارض‌های خاندان علوی» درصدد تبیین سیره امام رضا(ع) در مواجهه با تعارضات به وجود آمده درون خاندان علوی برآمده است.

او در این کتاب در پی اثبات این گزاره است که امام رضا(ع) همواره در پی پیشگیری از بروز هرگونه تعارض در جامعه و خاندانشان از طریق تبیین مسئله امامت و اعلام عدم مشروعیت حکومت و عدم همکاری با آن بودند. به باور او، امام در زمان بروز تعارض‌های سیاسی-اجتماعی موجود، با شرکت نکردن در قیام‌ها و همچنین رفق و مدارا با افراد خاندان و گره‌گشایی از مشکلات آن‌ها به رویارویی با تعارضات پرداختند و راهکارهایشان در مواجهه با تعارض‌های فرهنگی-اعتقادی، معرفی شیعه واقعی، امر به معروف و نهی از منکر، نخبه‌پروری، مبارزه با مبنای فکری نادرست و در پی آن تصحیح عقاید، گفت‌وگو و مذاکره با طرف‌های متخاصم بود.

به بهانه انتشار این کتاب، با فاطمه ایزدشناس نویسنده و پژوهشگر تاریخ اسلام گفت‌وگویی ترتیب داده‌ایم تا ما را بیشتر با ایده‌اش در کتاب «امام رضا و رویارویی با تعارضات خاندان علوی» آشنا کند.

■ به طور خلاصه امام رضا(ع) با چه تعارض‌هایی درون خاندان علوی مواجه بودند و در این مسیر چه روش‌هایی را به کار گرفتند؟

از آنجایی که درون هر خانواده و یا اجتماع ممکن است تعارض‌هایی وجود داشته باشد، وجود تعارض در خاندان امام رضا(ع) نیز با وجود تمامی تلاش‌های حضرت برای پیشگیری از بروز آن‌ها، اجتناب‌ناپذیر بود. با توجه به شرایط و اوضاع آن زمان تعارض‌هایی که حضرت درون خاندان با آن‌ها روبه‌رو شدند، عبارت بودند از: تعارض‌های سیاسی-اجتماعی که شامل تعارض در عرصه قیام‌ها، تعارض مربوط به مسائل اقتصادی و در پی آن‌ها تعارض‌های خویشاوندی می‌شدند و همچنین تعارض‌های فرهنگی-اعتقادی نظیر تعارض‌هایی ناشی از پدید آمدن دوفرقه واقفیه وزیدیه.

البته حضرت از هیچ تلاشی برای پیشگیری و مواجهه با تعارض‌های درون خاندانی فروگذار نکردند. برداختن به همه این تعارض‌ها و راهکارهای حضرت در این مجال ممکن نیست ولی به طور خلاصه می‌توان راهکارهای پیشگیرانه امام را عبارت از این موارد دانست: تبیین مسئله امامت، اعلام عدم مشروعیت حکومت، عدم رضایت از پذیرش ولایتعهدی، حضرت در مواجهه با تعارض‌های سیاسی-اجتماعی از راهکارهایی چون شرکت نکردن در قیام‌ها، همکاری نکردن با حکومت، مدارا با خاندان و گره‌گشایی از کار آن‌ها استفاده کردند. راهکارهای حضرت در مواجهه با تعارض‌های فرهنگی-اعتقادی عبارت بود از: معرفی شیعه واقعی، امر به معروف و نهی از منکر، مبارزه و برخورد با مبنای فکری نادرست و تصحیح عقاید، گفت‌وگو و مذاکره، تذکر و انتقاد، مقابله و کردن و مبارزه با انتشار عقاید نادرست بود.

راهکارهای هوشمندانه امام رضا(ع) موجب شد تعارض‌های مختلف‌سیاسی-اجتماعی یا فرهنگی-اعتقادی نتوانند بر پیکره شیعه و خاندان حضرت شکاف عمیق ایجاد کنند و موجب از هم گسیختگی بنیان دین و خاندان شود. با نگاهی گذرا به سیره امام رضا(ع) در مواجهه با تعارض‌های درون خاندانی می‌توان به این جمع‌بندی رسید که برخی از عوامل بروز تعارض‌های درون خاندانی عبارت بودند از: عدم شناخت جایگاه امامت، ناسازگاری در اهداف امام و افراد، تفاوت در ادراک دینی به دلیل بی‌توجهی به امام معصوم در جهت شناخت و معرفت صحیح از دین، جاه‌طلبی برخی از افراد، سوءاستفاده از مقام و موقعیت و...

تعارض مدنظر بنده در این اثر، از جنس تعارض مضر با پیامدهای منفی بوده نه تعارض با کارکرد مثبت؛ برخی از پیامدهای منفی ناشی از این تعارضات را می‌توان این گونه نام برد: ایجاد مانع بر سر راه اهداف امام رضا(ع)، در تبلیغ دین و آموزش عقاید دینی و فرهنگی اسلام ناب، از هم گسیخته شدن یکپارچگی جبهه‌بندی امامیه به عنوان افراد و اعضای یک گروه به دلیل ایجاد انشقاق و در نتیجه انشعاب به فرقه‌های مختلف عقیدتی و سیاسی.

■ به ریشه تعارض‌هایی که در کتاب به آن اشاره کرده‌اید بالطبع به پیش از دوران امام رضا(ع) برمی‌گردد. این تعارض‌ها از کجا نشأت می‌گیرند؟

جرقه‌های ایجاد تعارض میان علویان و جدایی و انشقاق میان آنان را می‌توان پس از رحلت پیامبر اکرم(ص) در مسئله امامت جست‌وجو کرد که البته می‌توان به آن در این فرصت امکان‌پذیر نیست به همین دلیل می‌توان تعارض‌های پس از شهادت امام حسین(ع) در میان علویان را اجمالاً مورد بررسی قرار داد. علویان در گذر تاریخ انشعاباتی پیدا کردند و پس از شهادت امام حسین(ع) عده‌ای محمد حنفیه را بزرگ علویان دانستند و به امامت او و سپس فرزندش ابوهاشم اعتقاد پیدا کردند و به کیسانیه معروف شدند. عده‌ای نیز امام سجاد(ع) را امام خود دانستند. پس از شهادت امام سجاد(ع) برخی امامت امام محمد باقر(ع) را پذیرفتند اما برخی به پسر دیگر امام سجاد(ع) زید گرویدند و موسوم به زیدیه شدند. پس از شهادت امام جعفر صادق(ع) علاوه بر کسانی که امامت امام کاظم(ع) را پذیرفتند، برخی اسماعیل، پسر بزرگ امام صادق(ع) که در زمان حیات پدر از دنیا رفته بود، را امام خود دانستند و به اسماعیلیه معروف شدند. در زمان امام رضا(ع) نیز غیر از کسانی که بر امامت ایشان اذعان داشتند عده‌ای بر امامت امام کاظم(ع) توقف کردند که به واقفیه مشهور شدند. از طرفی خاندان علویان که همواره با اقسام مشکلات و فشارها و آزارها و اذیت‌ها از سوی امویان و سپس عباسیان مواجه بودند، علیه حاکمان زمان خویش به مبارزه برمی‌خاستند. در این زمینه از نظر سیاسی و فکری به دو شاخه حسنیان و حسینیان منشعب شدند. شاخه حسنیان شامل فرزندان امام حسن(ع) و شاخه حسینیان شامل فرزندان امام حسین(ع) و امام سجاد(ع) می‌شدند. از این دو در جریان قیام‌های ضد اموی، فرزندان امام حسن(ع) نیز از فرزندان امام حسین(ع) جدا نشدند و در این راستا شاهد بروز تعارض سیاسی میان خاندان علوی هستیم و هریک از این دو گروه، از علویان تحت زعامت جداگانه‌ای قرار گرفتند.

با توجه به نوع نگرش این دو طیف در مبارزه و سیاست و در ادامه به وجود آمدن یکسری عقاید متفاوت و برخی از پیامدهای منفی ناشی از این تعارضات را می‌توان این گونه نام برد: ایجاد مانع بر سر راه اهداف امام رضا(ع)، در تبلیغ دین و آموزش عقاید دینی و فرهنگی اسلام ناب، از هم گسیختگی یکپارچگی جبهه‌بندی امامیه به عنوان افراد و اعضای یک گروه به دلیل ایجاد انشقاق و در نتیجه انشعاب به فرقه‌های مختلف عقیدتی و سیاسی.

■ به طور خلاصه امام رضا(ع) با چه تعارض‌هایی درون خاندان علوی مواجه بودند و در این مسیر چه روش‌هایی را به کار گرفتند؟

از آنجایی که درون هر خانواده و یا اجتماع ممکن است تعارض‌هایی وجود داشته باشد، وجود تعارض در خاندان امام رضا(ع) نیز با وجود تمامی تلاش‌های حضرت برای پیشگیری از بروز آن‌ها، اجتناب‌ناپذیر بود. با توجه به شرایط و اوضاع آن زمان تعارض‌هایی که حضرت درون خاندان با آن‌ها روبه‌رو شدند، عبارت بودند از: تعارض‌های سیاسی-اجتماعی که شامل تعارض در عرصه قیام‌ها، تعارض مربوط به مسائل اقتصادی و در پی آن‌ها تعارض‌های خویشاوندی می‌شدند و همچنین تعارض‌های فرهنگی-اعتقادی نظیر تعارض‌هایی ناشی از پدید آمدن دوفرقه واقفیه وزیدیه.

البته حضرت از هیچ تلاشی برای پیشگیری و مواجهه با تعارض‌های درون خاندانی فروگذار نکردند. برداختن به همه این تعارض‌ها و راهکارهای حضرت در این مجال ممکن نیست ولی به طور خلاصه می‌توان راهکارهای پیشگیرانه امام را عبارت از این موارد دانست: تبیین مسئله امامت، اعلام عدم مشروعیت حکومت، عدم رضایت از پذیرش ولایتعهدی، حضرت در مواجهه با تعارض‌های سیاسی-اجتماعی از راهکارهایی چون شرکت نکردن در قیام‌ها، همکاری نکردن با حکومت، مدارا با خاندان و گره‌گشایی از کار آن‌ها استفاده کردند. راهکارهای حضرت در مواجهه با تعارض‌های فرهنگی-اعتقادی عبارت بود از: معرفی شیعه واقعی، امر به معروف و نهی از منکر، مبارزه و برخورد با مبنای فکری نادرست و تصحیح عقاید، گفت‌وگو و مذاکره، تذکر و انتقاد، مقابله و کردن و مبارزه با انتشار عقاید نادرست بود.

راهکارهای هوشمندانه امام رضا(ع) موجب شد تعارض‌های مختلف‌سیاسی-اجتماعی یا فرهنگی-اعتقادی نتوانند بر پیکره شیعه و خاندان حضرت شکاف عمیق ایجاد کنند و موجب از هم گسیختگی بنیان دین و خاندان شود. با نگاهی گذرا به سیره امام رضا(ع) در مواجهه با تعارض‌های درون خاندانی می‌توان به این جمع‌بندی رسید که برخی از عوامل بروز تعارض‌های درون خاندانی عبارت بودند از: عدم شناخت جایگاه امامت، ناسازگاری در اهداف امام و افراد، تفاوت در ادراک دینی به دلیل بی‌توجهی به امام معصوم در جهت شناخت و معرفت صحیح از دین، جاه‌طلبی برخی از افراد، سوءاستفاده از مقام و موقعیت و...

تعارض مدنظر بنده در این اثر، از جنس تعارض مضر با پیامدهای منفی بوده نه تعارض با کارکرد مثبت؛

■ تعارض‌ها و نحوه مواجهه با آن جگونه بود؟ پیش‌رفت و جنس مواجهه با آن چگونه بود؟

تعارض در اینجا بدین معناست که در تعامل میان افراد این خاندان و یا آن‌ها با دیگران، بر سر منافع اسلامی و انسانی، به نوعی اختلاف و عدم توافق وجود داشته است. با توجه به اینکه تعارض دارای لایه‌های مختلفی است و از مرحله عدم توافق به خشونت و سپس به جنگ می‌انجامد؛ باید گفت تعارض‌های درون خاندانی علویان در مرحله عدم توافق بوده است و به این مرحله که علویان با یکدیگر به جنگ بپردازند، کشیده نشد. اما تعارض میان خاندان علوی و خلافت عباسی در مرحله خشونت و جنگ قرار گرفت. در خاندان علوی، حتی میان برخی از افراد خاندان با امام رضا(ع) نیز تعارض و اختلاف وجود داشت. بروز تعارض از مسائل اجتناب‌ناپذیر است؛ اما امام رضا(ع) به عنوان یکی از افراد این خاندان و به‌خصوص به عنوان امام، تمامی تلاش خود را برای پیشگیری از بروز تعارض در اجتماع همواره درصدد پیشگیری از بروز تعارض در اجتماع و خاندان خویش بوده است زیرا بهترین راه مواجهه با مشکلات و به طور خاص، تعارض، پیشگیری از وقوع آن است.

■ از موضوعاتی که ذیل سرفصل‌های کتاب به آن اشاره کردید یکی کمتر به آن توجه شده، مواردی چون مواجهه با تعارض‌های اقتصادی درون خاندان است، این تعارض‌ها از کجا نشأت می‌گیرد؟

مسئله اقتصادی و دنیاپرستی همواره یکی از عوامل بروز تفرقه، تعارض و دشمنی بوده است. در میان خاندان علوی نیز مستثنا نبوده است. رقابت برای رسیدن به منافع محدود در این زمینه نیز از جمله علل بروز تعارض شد.

برای نمونه می‌توانیم امام کاظم(ع) به شخصی از علویان به نام علی بن اسماعیل بن جعفر الصادق(ع) که به‌راه‌زدگاه ایشان و پسرعموی امام رضا(ع) ولی از افراد خودفرخته و فریب‌خورده خاندان علوی بود، کمک مالی و هدایایی داد تا او را از طمع در دنیا و طرح دوستی با هارون منصرف کند. اما این شخص در مقام سعایت از امام کاظم(ع) به یحیی بن خالد گفت: اموال از شرق و غرب به سوی اوسرازیر است که در خزانه‌هایی نگهداری می‌کند و زمینی را به قیمت ۳۰هزار دینار خریده است.

حتی هنگامی که امام کاظم(ع) به شهادت رسید و امامت امام رضا(ع) آغاز شد؛ فرقه‌ای به نام واقفیه پدید آمد که بر امام کاظم(ع) توقف کردند و امامت امام رضا(ع) را نپذیرفتند. یکی از دلایل بروز به وجود آمدن این فرقه مسائل اقتصادی بود. انگیزه اقتصادی وقوف‌کنندگان را می‌توان یکی از عوامل برجسته و مهم پیدایش این فرقه دانست. زیرا هنگامی که امام هفتم(ع) به شهادت رسید، مبالغ زیادی از وجوهات شرعی و هدایای مردم نزد نمایندگان و وکلای حضرت جمع شده بود. گفته شده تنها نزد دو تن از آن‌ها ۱۰۰هزار دینار جمع شده بود.

عده‌ای از خواص شیعه و برخی از بزرگان اصحاب امام کاظم(ع) فریفته مال دنیا و مادیات شدند و طمع تصاحب در اموال موجب شد از دنیا رفتن امام را انکار کنند. انگیزه مال‌اندوزی در آن‌ها با انگیزه‌های دنیینشان در تضاد و تعارض قرار گرفت و سرانجام دنیاطلبی غلبه یافت. آنان به انحراف کشیده شدند و انشقاقی در شیعه رقم خورد.

■ تعارض‌ها و نحوه مواجهه با آن خوانندان تا کجا پیش رفت و جنس مواجهه با آن چگونه بود؟

تعارض در اینجا بدین معناست که در تعامل میان افراد این خاندان و یا آن‌ها با دیگران، بر سر منافع اسلامی و انسانی، به نوعی اختلاف و عدم توافق وجود داشته است. با توجه به اینکه تعارض دارای لایه‌های مختلفی است و از مرحله عدم توافق به خشونت و سپس به جنگ می‌انجامد؛ باید گفت تعارض‌های درون خاندانی علویان در مرحله عدم توافق بوده است و به این مرحله که علویان با یکدیگر به جنگ بپردازند، کشیده نشد. اما تعارض میان خاندان علوی و خلافت عباسی در مرحله خشونت و جنگ قرار گرفت. در خاندان علوی، حتی میان برخی از افراد خاندان با امام رضا(ع) نیز تعارض و اختلاف وجود داشت. بروز تعارض از مسائل اجتناب‌ناپذیر است؛ اما امام رضا(ع) به عنوان یکی از افراد این خاندان و به‌خصوص به عنوان امام، تمامی تلاش خود را برای پیشگیری از بروز تعارض در اجتماع همواره درصدد پیشگیری از بروز تعارض در اجتماع و خاندان خویش بوده است زیرا بهترین راه مواجهه با مشکلات و به طور خاص، تعارض، پیشگیری از وقوع آن است.

■ از موضوعاتی که ذیل سرفصل‌های کتاب به آن اشاره کردید یکی کمتر به آن توجه شده، مواردی چون مواجهه با تعارض‌های اقتصادی درون خاندان است، این تعارض‌ها از کجا نشأت می‌گیرد؟

عقیدتی در خاندان علوی به‌وجود آمد و موجب بروز فرقه‌ها و در نتیجه شکاف و رقابت عقیدتی و سیاسی میان آن‌ها شد. زیرا در مقابل اعتقاد حسنیان بر قیام و حرکت‌های مسلحانه، اعتقاد امامیه و برخی از حسینیان بر این بود که علاوه بر امامت دینی، زعامت سیاسی هم از آن شخص امام معصوم(ع) است اگرچه قیام علنی و مبارزه مسلحانه علیه حکومت جور نداشته باشد.

به بیانی دیگر در میان فرقه‌های شیعه برخی امامت را ضرورتی دینی و الهی و برخی نیز ضرورت سیاسی می‌دانستند و برخی نیز به هر دو آن‌ها معتقد بودند. یعنی برخی از علویان همان شیعیانی بودند که قائل به امامت منصوص امام معصوم(ع) از سوی رسول خدا(ص) بودند و برخی دیگر از علویان شاخصه‌هایی دیگر چون صرف علوی و فرزند و خویشاوند بودن با پیامبر(ص) به همراه قیام به شمشیر در بعد سیاسی را برای مسئله زعامت کافی می‌دانستند. وجود چنین اعتراضاتی میان علویان موجب تیرگی روابط با امامان معصوم شد.

■ تعارض‌ها و نحوه مواجهه با آن خوانندان تا کجا پیش رفت و جنس مواجهه با آن چگونه بود؟

تعارض در اینجا بدین معناست که در تعامل میان افراد این خاندان و یا آن‌ها با دیگران، بر سر منافع اسلامی و انسانی، به نوعی اختلاف و عدم توافق وجود داشته است. با توجه به اینکه تعارض دارای لایه‌های مختلفی است و از مرحله عدم توافق به خشونت و سپس به جنگ می‌انجامد؛ باید گفت تعارض‌های درون خاندانی علویان در مرحله عدم توافق بوده است و به این مرحله که علویان با یکدیگر به جنگ بپردازند، کشیده نشد. اما تعارض میان خا